

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 grudnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Tomczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marek Pietruszyński

SSN Andrzej Stępka

w sprawie z wniosku **L. O.**,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.,
2 grudnia 2025 r.,
kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść wnioskodawczyni
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z 20 listopada 2023 r., sygn. akt II AKa 49/22,

**uchyla zaskarżony wyrok oraz zmieniony nim wyrok Sądu
pierwszej instancji i przekazuje sprawę do rozpoznania
Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie.**

[J.J.]

Marek Pietruszyński

Andrzej Tomczyk

Andrzej Stępka

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w Przemyślu wyrokiem z 10 maja 2022 r., sygn. akt II Ko 45/22, oddalił „w całości wniosek L.O. o odszkodowanie i zadośćuczynienie dla osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego za niesłuszne skazanie A.G. - ojca wnioskodawczyni za czyny związane z działalnością na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego i za krzywdę doznaną przez A.G., w związku z wykonaniem wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie sygn. akt Sr 347/48 z dnia 22 czerwca 1948 r., w wyniku którego pozbawiono A.G. wolności na 8 lat, tj. w okresie od dnia 20 października 1947 r. do dnia 25 lutego 1956 r., w tym z 6 miesięczną przerwą w odbywaniu kary od dnia 7 kwietnia 1954 r. do dnia 7 października 1954 r.”

Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, po rozpoznaniu apelacji pełnomocnika wnioskodawczyni, wyrokiem z 20 listopada 2023 r., sygn. akt II AKa 49/22, orzekł, że:

„I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że:

1) ustala wysokość odszkodowania za poniesioną szkodę w kwocie 937.298,74 zł (dziewięćset trzydzieści siedem tysięcy dwieście dziewięćdziesiąt osiem złotych siedemdziesiąt cztery grosze) oraz zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w kwocie 3.000.000 zł (trzy miliony złotych) należne represjonowanemu A.G. - z tytułu wydania i wykonania wobec niego w okresie od dnia 20 października 1947 r. do dnia 25 lutego 1956 r. wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie z dnia 22 czerwca 1948 r., sygn. akt Sr 347/48,

2) ustala, że na podstawie art. 8 ust. 1 zd. 2 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tj. Dz.U. z 2021 r. poz. 1693) uprawnionymi do odszkodowania i zadośćuczynienia należnego A.G. byli jego następcy prawni w osobach córek:

- M.S., zm. w dniu [...] 2003 r.,
- L.O., zm. w dniu [...] 2022 r.,

3) zasądza od Skarbu Państwa na rzecz E.J., c. B. i L., ur. [...] 1968 r. w J. jako spadkobiercy wnioskodawcy L.O. tytułem odszkodowania kwotę 156.216,46 zł (sto pięćdziesiąt sześć tysięcy dwieście szesnaście złotych czterdzieści sześć

groszy) oraz tytułem zadośćuczynienia kwotę 500.000 zł (pięćset tysięcy złotych) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 listopada 2023 r.,

- 4) oddała wniosek w pozostałym zakresie,
- II. utrzymuje w mocy zaskarżony wyrok w pozostałej części,
- III. kosztami postępowania odwoławczego obciąża Skarb Państwa,
- IV. zasądza od Skarbu Państwa na rzecz spadkobiercy zmarłej wnioskodawcy L.O. w osobie E.J. kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści złotych) tytułem zwrotu kosztów ustanowienia pełnomocnika w postępowaniu odwoławczym.”

Kasację od tego wyroku wniósł Prokurator Generalny, zaskarżając go w całości na korzyść wnioskodawczyni L.O. Zarzucił on „rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie przepisów art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 2 ust. 1 i 2 oraz art. 8 ust. 2 w zw. z art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (Dz. U. z 2021 r., poz. 1693, t.j.), polegające na przeprowadzeniu nienależytej kontroli odwoławczej na skutek niedostrzeżenia, że przedmiot rozpoznania przez Sąd I instancji stanowiła sprawa należąca do właściwości Sądu wojkowego i zmianie kontrolowanego orzeczenia zamiast jego uchylenia i przekazania sprawy do rozpoznania Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k.”

i wniósł

„o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz zmienionego nim wyroku Sądu I instancji i przekazanie sprawy do rozpoznania Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Za słuszny uznać należy zarzut uchybienia w postaci bezwzględnej przyczyny odwoławczej wskazanej w art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k., a polegającego na rozpoznaniu wniosku L.O. o odszkodowanie i zadośćuczynienie, na podstawie art. 8 ust. 1 i 4 i art. 13 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (tj. Dz.U. z 2021 r. poz. 1693; zwana dalej: ustawa lutowa) przez sąd powszechny, tj. Sąd Okręgowy w Przemyślu.

W sytuacji procesowej, jaka zaistniała w niniejszej sprawie, do określenia sądu właściwego w przedmiocie orzekania o uzupełniającym roszczeniu o zadośćuczynienie, należało skorzystać z art. 11 ust. 1 ustawy lutowej, według którego przepisy art. 8, art. 9 i art. 10 mają odpowiednie zastosowanie również wobec osób, co do których zachodzą przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, jeżeli m.in. oskarżonego uniewinniono, a takie rozstrzygnięcie zapadło wobec A.G. w wyniku rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości. W takim stanie rzeczy, skoro co do osoby wnioskodawcy nie zostało wydane orzeczenie o stwierdzeniu nieważności orzeczenia, o którym mowa w art. 8 ust. 2 ustawy lutowej, właściwość sądu do rozstrzygania o roszczeniach wynikających z tego orzeczenia, tj. wyroku b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie, należało, poprzez odpowiednie stosowanie wymienionego przepisu, wiązać z właściwością sądu, który byłby właściwy do orzeczenia o tych roszczeniach, przy uwzględnieniu treści art. 2 ust. 1 wymienionej ustawy.

Zgodnie natomiast z treścią art. 2 ust. 1 zd. I tej ustawy nieważność orzeczenia stwierdza sąd okręgowy albo wojskowy sąd okręgowy, jeżeli zgodnie z obowiązującymi przepisami w dniu wejścia w życie ustawy właściwy do rozpoznania sprawy o czyn będący przedmiotem tego orzeczenia jest sąd wojskowy. Konsekwencją powyższego jest obowiązek sprawdzenia przez sąd okręgowy czy w dacie wejścia w życie ustawy lutowej (24 maja 1991 r.) był on właściwy do rozpoznania sprawy o czyn stanowiący przedmiot postępowania o unieważnienie.

Przypomnieć w tym miejscu należy, że wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 5 kwietnia 1955 r. o przekazaniu sądom powszechnym dotychczasowej właściwości sądów wojskowych w sprawach karnych osób cywilnych, funkcjonariuszów organów bezpieczeństwa publicznego, Milicji Obywatelskiej i Służby Więziennej (Dz. U. Nr 15, poz. 83) przekazano do właściwości sądów powszechnych (a podlegających do tej pory właściwości sądów wojskowych) sprawy o niektóre przestępstwa popełnione m.in. przez osoby cywilne. W myśl art. 1 § 1 pkt 1 tej ustawy nie dotyczyło to jednak spraw o przestępstwo określone w art. 7 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa (Dz. U. Nr 30, poz. 192; zwany dalej: m.k.k.).

Wyrokiem b. Wojskowego Sądu Rejonowego w Rzeszowie z 22 czerwca 1948 r., sygn. akt Sr. 347/48, A.G. przypisane zostało popełnienie czynu z art. 7 m.k.k. oraz czynu z art. 86 § 2 KKWP.

A.G. został zatem skazany za czyn, który w dacie wejścia w życie ustawy lutowej podlegał właściwości sądów wojskowych, a nie powszechnych.

Wobec tego sądem właściwym do rozpoznania wniosku L.O. był Wojskowy Sąd Okręgowy w Warszawie, a nie Sąd Okręgowy w Przemyśle.

Rację ma więc skarżący, że w ten sposób doszło do naruszenia przepisów o właściwości i w sprawie wystąpiła bezwzględna przyczyna odwoławcza określona w art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k., a polegająca na wydaniu orzeczenia przez sąd powszechny w sprawie należącej do sądu wojskowego.

Uchybienie to nie zostało jednak dostrzeżone przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie, który w wyniku rozpoznania apelacji pełnomocnika wnioskodawczyni, zmienił zaskarżony wyrok i częściowo uwzględnił żądania sformułowane we wniosku będącego przedmiotem postępowania.

W zaistniałej sytuacji należało uchylić zaskarżony wyrok oraz utrzymany nim w mocy wyrok Sądu pierwszej instancji, a sprawę z wniosku L.O. przekazać Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w Warszawie.

Dodatkowo należy podnieść, że zaskarżony kasacją wyrok był dotknięty także bezwzględną przyczyną odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k. Wśród członków składu orzekającego w tej sprawie znajdowali się bowiem sędziowie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie: X.Y. oraz X.Y.1. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego (zob. wyrok z: 20 grudnia 2023 r., III KK 39/23; 17 grudnia 2024 r., III KK 557/24; 13 marca 2024 r., III KS 5/24; 14 marca 2024 r., III KK 430/23; 17 kwietnia 2024 r., III KK 389/23; 8 maja 2024 r., III KK 52/24; 28 maja 2024 r., III KK 402/23; 8 sierpnia 2024 r., III KK 110/24; 5 listopada 2024 r., III KK 470/24; 13 listopada 2024 r., III KKK 422/24; 18 grudnia 2024 r., III KK 561/24; 8 stycznia 2025 r., III KK 553/24; 15 stycznia 2025 r., III KK 468/23; 15 stycznia 2025 r., III KK 359/24; 26 marca 2025 r., III KK 29/25; 2 kwietnia 2025 r., III KK 81/25; 8 kwietnia 2025 r., III KK 612/24; 16 kwietnia 2025 r., III KS 11/25; 14 maja 2025 r., III KK 481/24; 28 maja 2025 r., III KK 120/25; 26 czerwca 2025 r., III KK 150/25; 9 lipca 2025 r., III KK 522/24; 9 lipca 2025 r., III KK 52/25; 4 września 2025 r., III KK

305/25) sytuacja ta już sama w sobie skutkowałaby wyeliminowaniem z obrotu wyroku Sądu Apelacyjnego z 20 listopada 2023 r., sygn. akt II AKa 49/22.

Jednakże zaistnienie bezwzględnej przyczyny odwoławczej z art. 439 § 1 pkt 3 k.p.k. zaważyło na konieczności uchylenia także wyroku Sądu Okręgowego w Przemyślu z 10 maja 2022 r., sygn. akt II Ko 45/22 i przekazania sprawy sądowi wojskowemu.

Marek Pietruszyński

Andrzej Tomczyk

Andrzej Stępka

[WB]

[a.ł]